

Выхаванне праз далучэнне да дэкаратыўна-прыкладной творчасці

**Рэалізацыя адукацыйнай паслугі звыш базавага кампанента
«дзіцячае ручное ткацтва»**

А. С. Рафаловіч,
выхавальнік дашкольнай адукацыі вышэйшай катэгорыі

У дашкольным узросце ў выхаванцаў фарміруюцца патрэбнасць у пазнанні свайго «Я», усведамленні сваёй прыналежнасці да сям’і, дзіцячай групы, грамадства, патрыятычныя пачуцці, уяўленні аб маральных якасцях беларусаў.

Пытанне адраджэння і захавання культурнай і гістарычнай самабытнасці беларускай вёскі, мясцовых традыцый і рамёстваў у наш час з’яўляецца актуальным. Дэкаратыўна-прыкладное мастацтва арганічна ўвайшло ў сучасны побыт. Народнае ткацтва пастаянна развіваецца і набывае ўсё большае значэнне ў захаванні і развіцці нацыянальных традыцый.

Далучэнне выхаванцаў старшай групы (5–6 гадоў) да традыцыйнага нацыянальнага мастацтва ажыццяўляецца ў нашай школе ў рамках адукацыйнай вобласці «Мастацтва» праз рэалізацыю дадатковай адукацыйнай паслугі звыш базавага кампененту «Дзіцячае ручное ткацтва».

Мэтай дадзенай паслугі з’яўляецца фарміраванне элементарных уяўленняў пра выяўленча-выразныя сродкі ручнога ткацтва, тэхнікі і прыёмы габеленапляцення, развіццё цікавасці да нацыянальнага дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва. У працэсе заняткаў у дзяцей

фарміруюцца сацыяльна-псіхалагічная гатоўнасць да працоўнай дзейнасці, станоўчыя міжасобасныя адносіны, выхоўваецца пачуццё павягі да працы іншых.

Матэрыял мае практыка-арыентаваную накіраванасць і адрасуецца выхавальнікам дашкольнай адукацыі для арганізацыі адукацыйнай паслугі.

Адукацыйная вобласць: мастацтва.

Тэма: «Стваральнікі прыгажосці»

Праграмны змест:

Адукацыйныя задачы:

- узбагачаць мову дзяцей вобразнымі выразамі, словамі;
- пазнаёміць з атрыбутамі народнага побыту: калаўрот, чаўнок;
- далучаць дзяцей да вытокаў народнай культуры, фальклору.

Развіваючыя задачы:

- развіваць ручныя ўменні, нацыянальную самасвядомасць шляхам далучэння да нацыянальнага мастацтва;
- фарміраваць самастойнасць пры выбары матэрыялу для працы;
- замацоўваць навыкі мастацкага ткацтва.

Выхаваўчыя задачы:

- выхоўваць цікавасць да народнай творчасці, беражлівыя адносіны да рэчаў нашай спадчыны, любоў да сваёй Радзімы, пачуццё гонару за яе таленавітых майстроў;
- выхоўваць працавітасць, уседлівасць, стараннасць.

Матэрыял і абсталяванне: куфэрак з ніткамі; аўдыёзапісы беларускай народнай музыкі, беларуская народная песня «Ох, і сеяла Ульяніца лянок»; прамавугольныя рамкі для пляцення (20x15см), каляровыя ніткі для пляцення, нажніцы, чаўнакі, калаўрот.

Папярэдняя работа: гутаркі «Адкуль да нас прыйшлі тканіны», «Дзівы чароўнага куфэрка», праслухванне і развучванне вершаў, песень, наведванне школьнага музея «Спадчына».

Ход заняткаў

Пад беларускую народную музыку дзеці ўваходзяць у залу. Выхавальнік чытае верш.

Працаваць вас запрашаю,

І сардэчна ўсіх вітаю.

Будзем сёння працаваць,

Хопіць вам адпачываць.

Выхавальнік. Сёння нас запрасіла ў госці бабуля Агапка. Шмат новага і цікавага яна нам прыгатавала. Вы згодні адправіцца да бабулі? (*Адказы дзяцей.*) Але перш чым адправіцца у дарогу, неабходна ўзяць з сабой пачастункі для бабулі.

Дыдактычная гульня «Збяры пачастунак». (*З усіх прадуктаў трэба выбраць карысныя.*)

Выхавальнік. А як жа нам знайсці дарогу? Вы не ведаеце? (*Выкочваецца клубок з ніткамі.*)

Выхавальнік. Што гэта? (*Адказы дзяцей.*) Гэты клубочак не звычайны, а казачны. З дапамогай яго мы знойдзем дарогу і не заблукаем. (*Дзеці разам з выхавальнікам ідуць да бабулі. Падыходзяць да беларускай хаткі. На лаве сядзіць бабуля Агапка.*)

Выхавальнік. Добры дзень, бабуля Агапка. Вось прыйшлі да цябе ў госці з добрымі пажаданнямі і смачнымі пачастункамі. (*Дае пачастункі.*)

Бабуля. Добры дзень, шаноўныя. Доўга вас чакала. Шмат цікавага падрыхтавала. (*Ставіць на стол куфэрак з ніткамі.*)

Бабуля. Гэты куфэрак вельмі стары, застаўся мне яшчэ ад маёй бабулі. Хочаце даведацца, што ў гэтым куфэрку? (*Адказы дзяцей.*) Зараз мы з вамі зазірнём у мінулае. Я раскажу вам пра народных майстроў, мудрасць і талент якіх жывуць у стагоддзях, перадаючыся з пакалення ў пакаленне. І ў нас з вамі ёсць магчымасць дакрануцца да вытокаў старадаўніх традыцый народных майстроў-ткачоў. Каб даведацца, што ў куфэрку, вам неабходна адгадаць загадку.

Ніякіх не меў турбот,
Калабком жыў цэлы год.
Але прыйшлі сястрыцы,
Тоненькія спіцы.
Ухваціліся за мой хвост,
Памяньшацца стаў мой рост.
Сястрычкі папрацавалі—
Мы шкарпэткі атрымалі.
А я вось разматаўся.
Хто я? Здагадаўся? (*Клубок нітак.*)

Бабуля. Паглядзіце ў маім ў куфэрку знаходзяцца ніткі. (*Выкладае клубочки на стол, звяртае ўвагу дзяцей на памер і колер клубочкаў.*) Усе ніткі розныя па таўшчыні. Памацайце іх. (*Пытаецца, ў каго якая нітка.*) А вы ведаеце, дзеці, раней у даўніну не было нітак, а выкарыстоўвалі розныя матэрыялы: лубяныя валокны, сцеблі раслін, палоскі футра жывёл, нават – чалавечыя валасы. Усе гэтыя матэрыялы рыхтавалі гаспадыні для пляцення, вязання. Паколькі нітак тады яшчэ не было, валакно сталі выцягваць ў адну нітачку (прасці) і змотваць яе ў клубочак. Рукамі гэта рабіць было вельмі цяжка. Вось тады і прыдумалі *калаўрот*. Паглядзіце, на якіх калаўротах працавалі нашы продкі. А вось з такой пражы пралі ніткі. (*Паказвае пражу.*) Можаце яе памацаць. Гэтая пражы яшчэ называецца шэрсць, яе бралі ў авечкі. Ну, а потым прыдумалі станочки для пляцення і назвалі іх *ткацкі станок*. На ім плялі рукамі і называлася гэта – *ручнае ткацтва*. У асноўным на ткацкіх станках працавалі жанчыны.

Дзеці, а ці ведаеце вы, як завуць жанчын, якія працуюць на ткацкім станку?

Дзеці. Ткачыхі.

Выхавальнік. Рабяты, скажыце, што робіць ткачыха?

Дзеці. Ткачыха тчэ.

Выхавальнік. Як называецца рамяство, якім займаецца ткачыха? (*Ткацтва.*)

Давайце паўтोरым разам яшчэ раз гэтыя словы.

Ткацтва – найбольш развітая галіна народнай творчасці ў Беларусі. Раней ткалі ў кожнай вёсцы, кожнай хаце. Гэтая нялёгкая жаночая праца лічылася абавязковай для гаспадыні. Дзяўчына, якая выходзіла замуж, павінна была сама наткаць на адзенне, ручнікі, абрусы. Ткацтву папярэднічала цяжкая праца па апрацоўцы асноўнай сыравіны. Даведацца, што гэта за сыравіна нам дапаможа загадка:

Вырабы з тканіны

Ўзялі ўсіх у палон.

Нашых ніў расліна –

Беларускі...*(лён)*.

Выхавальнік. Правільна. Гэта лён. Аб тым, як яго вырошчвалі і апрацоўвалі, мы даведаемся з беларускай народнай песні «Ох, і сеяла Ульяніца лянок». *(Дзеці імітуюць дзеянні гераіні песні.)*

Выхавальнік. Малайцы, дзеці. Ульяніца – працавітая дзяўчына! Нялёгкая праца ў ткачых, затое атрымліваліся вельмі прыгожыя рэчы, аздобленыя рознымі ўзорамі. Некаторыя з іх захаваліся да нашых дзён. Бабуля Агапка, а ў цябе такія рэчы ёсць?

Бабуля. А як жа! Зараз пакажу. *(Паказвае дзецям ручнікі, сурвэткі.)*

Выхавальнік. *(Звяртае ўвагу, з якіх элементаў складаецца вытканы ўзор, на рытм, паўтарэнне, чаргаванне ўзору, сіметрыю, геаметрычны і раслінны арнамент.)* Чым упрыгожаны гэтыя рэчы? *(Адказы дзяцей.)* У даўнія часы восеньскімі і зімовымі вечарамі жанчыны, дзяўчынкі, вышывалі арнамент. *(Паказвае ручнікі.)* Самы распаўсюджаны від вышыўкі – вышыўка крыжыкам, выкарыстоўвалі пры гэтым геаметрычны арнамент.

Бабуля. Скажыце, а якога колеру больш на вышыўках? *(Адказы дзяцей.)*

Бабуля. Так. Чырвонага. Гэта таму, што чырвоны колер сімвалізуе жыццё, радасць, вяселле. Яшчэ ў даўнія часы людзі верылі, што чырвоны колер нібыта надае моц і дужасць рукам у працы.

Ой, загаварылася я з вамі. А мяне праца чакае, я ж – майстрыха, не прывыкла ляніцца. Нават прымаўка ёсць: больш справы, менш слоў.

Выхавальнік. Так. Праца корміць чалавека, а лянота псуе. Рабяты, давайце дапаможам бабулі Агапцы саткаць прыгожыя дываны.

Выхавальнік напамінае правілы ткацтва і дапамагае па меры неабходнасці. Дзеці сядваюць і пачынаюць ткаць.(Дататак.)

Бабуля. Папрацавалі вы на славу. Жаль кароткі дзянёк, адпачнём мы часок. Работа прыгожая, калі душа ўложаная. За добрую працу, хачу вас пачаставаць, малачка цёплага пасмакаваць. *(Запрашае дзяцей да стала, налівае ў кубкі малако.)*

Выхавальнік. Добра ў цябе, бабуля, пагасцявалі, шмат новага пазналі. Рабяты, што вам было цікава? Аб працы якіх майстроў мы размаўлялі? Як называецца рамяство, якім займаюцца ткачыхі? Што робяць ткачыхі? Якія рэчы робяць з тканіны? Давайце ганарыцца тым, што ў Беларусі шмат майстроў. Вялікі дзякуй ім за тое, што яны ствараюць прыгажосць. Надышоў час вяртацца ў дзіцячы садок.

Бабуля. Буду вас чакаць зноў ў госці. А чароўны клубочак пакажа вам дарогу.

Дзеці і выхавальнік развітваюцца з бабулей.

Дыдактычныя гульні да адукацыйнай вобласці «Мастацтва»

(«Дзіцячае ручное ткацтва»)

Мэта: замацоўваць веды дзяцей пра народныя промыслы і рамёствы беларусаў, гісторыю іх узнікнення, вырабы народных мастакоў-умельцаў; фарміраваць уменне адрозніваць промыслы ад раместваў, матэрыялы, якія выкарыстоўваюцца для іх вырабу; выходзіць павагу да працы народных майстроў.

Дыдактычная гульня «Беларускія рамёствы»

Мэта: працягваць знаёміць з рамёствамі беларусаў; развіваць звязнае маўленне, самастойнасць; замацоўваць назвы прылад працы на беларускай мове.

Абсталюванне: карткі з выявамі людзей, якія займаюцца пэўным рамяством, падзеленыя на 6 квадратаў; малюнкi з выявамі прылад працы.

Ход гульні

Вядучы раздае дзецям карткі з выявамі людзей-рамеснікаў, а малюнкi з адпаведнымi прыладамi працы пакiдае сабе, перамешвае iх, потым па аднаму паказвае дзецям, пытае: «Каму гэта патрэбна для працы?». Выхаванцы павiнны назваць рамяство. Хто правiльна назваў, атрымлiвае картку i размяшчае на пусты квадрат. Перамагае той, хто першы закрые ўсе пустыя квадраты.

Дыдактычная гульня «Ткацтва. Прадоўжы сказ»

Мэта: замацаваць веды пра працу ткачыхi i разнастайнасць ткацкiх вырабаў; развiваць звязнае маўленне.

Ход гульні

Удзельнiкам гульні неабходна прадоўжыць сказ.

- ✓ Што робiць ткачыха?
- ✓ Як называецца рамяство, якiм займаецца ткачыха?
- ✓ Якiя тканiны вы бачылі?
- ✓ Якiя саматканыя вырабы ёсць у вашай хаце?
- ✓ Чым яны вам падабаюцца?

За правiльны адказ удзельнiк атрымлiвае фiшку. Перамагае той, у каго будзе больш фiшак.

Дыдактычная гульня «Рамёствы»

Мэта: замацаваць у дзяцей паняццi «промыслы», «рамяство», веды пра ролю промыслаў i рамёстваў у жыццi беларусаў.

Ход гульні

Вядучы пачынае сказ i кiдае мяч удзельнiку гульні, якi павiнен яго закончыць. Калi ўдзельнiк памылiўся, выбывае з гульні.

Рамеснiк – гэта..., сталяр робiць..., з глiнай працуе..., ткачыха робiць..., каваль дапаможа зрабiць..., ганчар вырабляе

Дыдактычная гульня «Рознакаляровы дыван»

Мэта: вучыць уплятаць у аснову ніткі рознага колеру ў адпаведнай паслядоўнасці; развіваць дробную маторыку; знаёміць дзяцей з працай на ткацкім станку; выхоўваць цікавасць да работы рукамі.

Матэрыял: кардонная аснова прамавугольнай формы з прарэзамі (вертыкальнымі), ніткі рознага колеру.

Ход гульні

Удзельнікі па узору выкладаюць малюнкi: шарык, елка, кветка.

Літаратура

1. **Вучэбная праграма дашкольнай адукацыі.** – Мінск : НІА, 2012.
2. **Зайцава, Н.У.** Далучэнне дзяцей да беларускай нацыянальнай культуры / склад.: Н.У. Зайцава. – Мазыр : Белы вечер, 2003.
3. **Калошкіна, Е. Е.** Гобелен для дошкольніков: асновы ручнога ткацтва: пособие для педагогов учреждений, обеспечивающих получение дошк. образования / Калошкіна / Е. Е. – Мінск: Зорны верасень, 2007.
4. **Ладутько, Л. К.** Ребёнок познаёт рукотворный мир : пособие для педагогов учреждений дошкольного образования / Л. К. Ладутько, С. В. Шкляр. – Мінск: Зорны верасень, 2008.

Дадатак

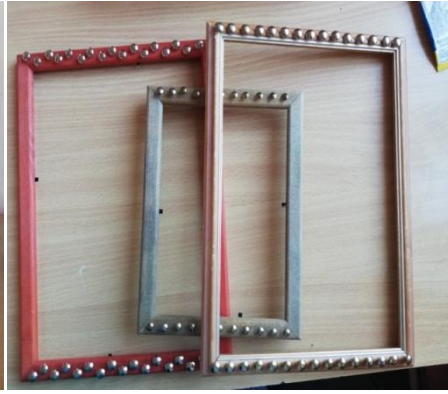
Дзіцячы станок для ткацтва

Працэс ткацтва ажыццяўляецца на ручным станку або рамцы з выкарыстаннем дзвюх нітак – асновы і ўтка, якія фарміруюць тканіну.

Станок складаецца з дзвюх частак. Першая – падстаўка для рамкі (мал. 1), другая, асноўная – драўляная рамка з гарызантальна набітымі цвічкамі (1 см.) (мал.2)

Малюнак 1

Малюнак 2

На рамку нацягваем нітку асновы. (мал.3)

Малюнак 3

Для ткацтва можна выкарыстоўваць больш простыя станкі, зробленыя сваімі рукамі.

тоўсты кардон з прарэзам

тоўсты кардон з дзірачкамі

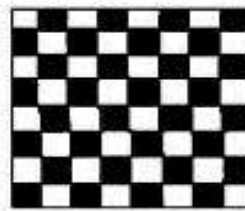
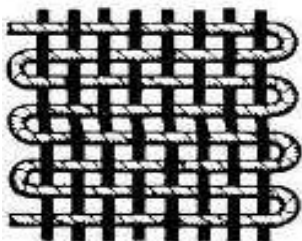
ткацкі станок са скрынкі

ткацкі станок з драўлянай рамы
з прарэзамі

Для перапляцення ніткі выкарыстоўваем чаўнакі, зробленыя сваімі
рукамі. (мал. 4)

Самым простым перапляценнем з'яўляецца палатнянае, у якім нітка
асновы пераплятаецца з ніткай утка ў шахматным парадку.

Палатнянае перапляценне нітак, яго малюнак і разрэз

Гатовыя вырабы

Гладкі габелен

Тканы габелен (тэхніка «закладное ткацтва» і палатнянае перапляценне)

